

Adres bij aanwijzing
Kerkstraat 80

Formele tekst van het besluit tot aanwijzing

Asymmetrische villa uit 1909, genaamd Villa Maria. Als een landhuisachtige woning voegt het pand zich op een harmonieuze wijze naar de buurpanden die eveneens als villa's zijn gebouwd. In dit opzicht is de bebouwing aan de Kerkstraat - de oude verbindingsweg naar Neerbosch - karakteristiek voor de historische ontwikkelingen in het dorp Hees. Al in de negentiende eeuw oefende deze plaats vanwege haar rustieke karakter en de landelijke omgeving een grote aantrekkingskracht uit op welgestelden. Buitens en landhuizen waren hiervan het gevolg en werden er nog tot ruim na de Tweede Wereldoorlog gerealiseerd.

De Villa Maria werd gebouwd in opdracht van de weduwe L.Th. van der Waarden, naar een ontwerp van A. van den Boogaard. Van deze architect is verder bekend dat hij in de Nijmeegse binnenstad ook het ruime herenhuis aan de In de Betouwstraat 17-19 bouwde (1883). Verder bestaat het vermoeden dat ook het aan deze straat gesitueerde pand op nr. 29 door hem is ontworpen (circa 1882). Verdere bijzonderheden zijn over Van den Boogaard vooralsnog niet bekend.

In 1919 is de onderhavige villa langs de rechter zijgevel voorzien van een ruime houten serre. Blijkens de bouwcorrespondentie was A.J. Pluijm de opdrachtgever. Toen in 1939 aan de achterzijde een verbouwing werd uitgevoerd waardoor de hier gelegen open veranda werd gesloten, gebeurde dit in opdracht van de tuinkweker G.W. Moonen die toen inmiddels de eigenaar was geworden. In dezelfde periode is in de hal een (van elders afkomstig) tochtportaal met geëst sierglas geplaatst.

In zijn opzet en vormgeving is het pand karakteristiek voor de villa- en landhuisbouw uit de eerste decennia van de twintigste eeuw. Kenmerkend is vooral de schilderachtige asymmetrische opzet, met een topgevel met vakwerk, vensters met veelruits bovenlichten, en decoratieve speklagen. De speklagen zijn uitgevoerd in zogeheten bricorna-steen. Deze in 1905 geïntroduceerde steensoort is door de toegepaste sierpatronen een variant op de monochrome verblendsteen die al vanaf de late negentiende eeuw werd gebruikt. Het was de firma Van de Loo bij Dieren die de bricorna-steen op de markt had gebracht.

De met vakwerk verlevendigde topgevel maakt de villa bij uitstek karakteristiek voor de landhuisstijl. Vooral vanaf circa 1900 was de op Engelse en Duitse ontwikkelingen terug te voeren landhuisstijl in Nederland een grote rol gaan spelen, waarbij men zich onder meer liet leiden door rustieke en landelijke voorbeelden zoals boerderijen en schuren. Het vakwerk van de Villa Maria is goed te vergelijken met de topgevels van de verderop aan de Kerkstraat gelegen villa De Beuken die korte tijd later werd gebouwd. Verder blijkt uit de veelruits bovenlichten de heroriëntatie op de oud-Nederlandse bouwkunst (Nieuw-Historisme), hetgeen in de vroege twintigste eeuw eveneens een belangrijke rol speelde. Het interieur toont enige invloed van de Jugendstil. Genoemd tochtportaal is daarentegen karakteristiek voor de Neorenaissance, met paneelverdeling en van arabesken en siervazen voorziene beglazing.

OMSCHRIJVING VAN HET MONUMENT

Vrijstaande villa aan de noordzijde van de Kerkstraat, pal tegenover de hierop aansluitende Florence Nightingalestraat. De villa bestaat uit twee bouwlagen en een kelderverdieping en heeft een zolder onder een afgeplat omlopend schilddak waarop zowel aan de voor- als de achterkant een steekkap aansluit. De dakschilden zijn gedekt met rode kruispannen. Ze hebben houten bakgoten die worden ondersteund door sierklossen. Verder zijn er enkele houten dakkapellen en een bakstenen schoorsteen. Het metselwerk van de gevels bestaat uit bruine baksteen in kruisverband en met snijvoegen. Langs de bovenzijden hebben de gevels sierstroken met bakstenen 'vakwerk' en gepleisterde velden. De vakwerkstijlen corresponderen met de klossen van de goten. Verder is het metselwerk van de gevels verlevendigd met speklagen in bricorna-steen met pastelgroene ruitmotieven.

De asymmetrische en twee vensterassen brede voorgevel (zuidzijde) vormt rechts een risaliet. Links van het risaliet is de hoofdingang, bereikbaar via een toegangstrapje met hardstenen dekplaten en smeedijzeren sierhekken. De ingang is opgenomen in een rondboogportiek en bevat een oorspronkelijke deur met deurraampjes. In de rechter portiekwang is een roodkeramische Mariategel geplaatst (O.L.Vrouw-van-Altijddurende-Bijstand). Boven de hardstenen sluitsteen van genoemde rondboog is een gevelpaneel in dito materiaal, met de naamsvermelding van het huis in verzonken liggende en met goudverf aangezette letters. Op het risaliet sluit een driezijdige erker met balkon aan. Aan alle drie de zijden ontvangt de erker daglicht via een venster met een schuifraam en een veelruits bovenlicht. Hardstenen aanzetstenen omklemmen de bakstenen strekken van deze vensters. Het balkon wordt afgeschermd door een oorspronkelijk houten hekwerk met sierstijlen. Links op de bovenverdieping een venster als in de erker. In het risaliet een pui met een dubbele balkondeur, enkelruits nevenlichten en veelruits bovenlichten. Sierstroken met ruitmotieven markeren de overgang naar de topgevel waarmee het risaliet wordt beëindigd. Alhier een zoldervenster met kruiskozijn, veelruits bovenlichten en langs de benedenramen gelegen houten luiken. Het venster is opgenomen in een gepleisterd veld met houten vakwerk.

Op de rechter zijgevel sluit een ruime houten serre aan, met een plat dak en houten bakgoten op dito sierklossen. Aan de voorkant heeft de serre een dubbele deur met enkelruits deurramen. Telkens drie enkelruits ramen flankeren deze ingang. Verder bevindt zich langs de bovenzijde van de serre een reeks met drieruits bovenlichten met verticaalroeden. Boven de ingang wordt deze reeks onderbroken door een vierruits bovenlicht. Vanuit de woning is de serre bereikbaar via twee doorgangen met een dubbele deur en een veelruits bovenlicht. Op de bovenverdieping bevat het pand twee vensters, met een enkelruits schuifraam en veelruits bovenlicht.

Aan de linker zijde heeft de woning enkele gevelopeningen in een wisselend formaat. Rechts op de begane grond zijn er twee hoge halvensters met glas-in-lood (zie ook interieur). Verder zijn er twee kleine vensters met diefijzers en bevindt zich uiterst links een niet-oorspronkelijk en uitkragend keukenvenster. Uiterst links is de wang van een op de achtergevel aansluitende éénlaags uitbouw te zien. Alhier een herplaatste oorspronkelijke pui met keukeningang (vernieuwde deur). Rechts hiervan leidt een forse koekoek naar een kelderingang.

Achter wordt het pand langs de volle breedte voorafgegaan door genoemde uitbouw die aan de bovenkant een balkon vormt. Langs de voorzijde ontvangt deze uitbouw daglicht via tweemaal drie smalle vensters met stalen ramen waarvan het bovenste gedeelte een tweeruits bovenlicht met geometrisch glas-in-lood vormt. Het door een niet-oorspronkelijke houten borstwering afgeschermd balkon is bereikbaar via drie ingangen. Hiervan ligt de linker ingang in een vensteras die wordt beëindigd door een topgevel met schuine zijden. Deze ingang bevat een dubbele balkondeur. De overige twee ingangen bevatten een enkelvoudige deur. In de topgevel een zoldervenster dat is doorgestoken in een gepleisterd gevelveld.

Het interieur onderging een enkele wijziging maar de indeling is goed behouden gebleven en er zijn nog diverse historische interieurelementen. Karakteristiek is de opzet met een opzij gelegen hal met gang en trappenhuis. Aan de ene zijde van de gang liggen de verblijfsruimtes, aan de kopzijde is de keuken bereikbaar welke naar het oosten toe vrij ver doorloopt. Hierdoor is de langs de oostelijke zijgevel gesitueerde achterkamer opmerkelijk smal van opzet. Op de bovenverdieping leidt een overloop naar de diverse slaap- en overige kamers alsmede de trapopgang van de zolder. In de binnendoorgangen bevinden zich niet-oorspronkelijke, vlakhouten deuren. De houten sierlijsten bleven wel behouden. De plafonds hebben een vlakgestucte afwerking en zijn op de begane grond verlevendigd met siervakken en Jugendstilmotieven.

In de hal en gang bevindt zich een granitovloer met mozaïeklijsten en siermotieven. Witmarmeren onderdorpels van de op de gang aansluitende binnendoorgangen. Doordat het houten tochtportaal tussen hal en gang door zijn plaatsing de vakkenindeling van vloer en plafond negeert is te zien dat dit onderdeel een latere toevoeging vormt. Het portaal verwijst door zijn vormgeving naar een oudere datum dan de woning en bestaat uit een dubbele tochtdeur met neven- en bovenlichten. Al deze onderdelen hebben een enkelruits invulling met geëst sierglas. In de deuren is de beglazing verlevendigd met arabesken en siervazen. De halvensters zijn gevuld met decoratief glas-in-lood met siermedaillons. Het trappenhuis bevat houten trappen met dito balustrades met sierbalusters en trappalen.

In de toiletruimte eveneens een granitovloer. Alhier een porseleinen wandfonteinje met blauwe

bloemmotieven. In de keuken blanke wandtegels ('witjes') welke 'koudgevoegd' zijn en zijn gecombineerd met donkerblauwe tegellijsten. In de keuken bleef bovendien een voormalig buitenvenster met oorspronkelijke invulling behouden (achtergevel).

Zowel op de begane grond als op de bovenverdieping bevatten de voorste kamers een schoorsteenmantel in geaderd rose marmer en met siermotieven. In allebei deze kamers alsook in de achterkamer (begane grond) een houten parketvloer in keperpatroon.

WAARDERING

Architectuur- en kunsthistorische waarde

Zowel uitwendig als inwendig in vrij gave staat behouden gebleven voorbeeld van villabouw uit de vroege twintigste eeuw, vormgegeven in landhuisstijl door de Nijmeegse architect A. van den Boogaard. Het uit 1909 daterende pand is kenmerkend voor de vernieuwende villa- en landhuisbouw in genoemde periode. In de bouwstijl werd aangesloten bij de door de Engelse en Duitse ontwikkelingen beïnvloede landhuisstijl (asymmetrische en schilderachtige hoofdmassa met een erker, rondboogportiek en topgevelrisaliet met vakwerk). In het interieur bleef de originele indeling goed behouden en bevinden zich diverse authentieke elementen, waardoor het pand ook wat betreft het interieur een goede indruk geeft van de historische opzet en afwerking van een middenstandsvilla. Opmerkelijk zijn onder meer twee rosemarmere schoorsteenmantels, een stucplafond met Jugendstildetaillering en een hal met granitovloer. Van een bijzondere kunsthistorische waarde zijn het in de halvensters opgenomen decoratieve glas-in-lood met siermedaillons en het in de jaren dertig in de hal geplaatste tochtportaal met geëtsd sierglas, alle met hoogwaardige esthetische kwaliteiten. In combinatie met de overige interieurelementen geeft het van elders afkomstige en ouder dan het huis zijnde tochtportaal een goede indruk van de ideeën over interieurafwerking zoals die golden in de late negentiende en vroege twintigste eeuw.

Stedenbouwkundige waarde

Het pand heeft door zijn markante verschijningsvorm met een dominant aanwezige roodgedekte kap, een risaliet met erker en topgevel, en gevarieerde gevelindelingen met opvallende decoratieve accenten, alsmede door zijn prominente vrijstaande ligging in een bijbehorende tuin aan de noordzijde van de Kerkstraat belangrijke situationele waarde. Aan de rechterzijde valt het pand op door een markante en ruim opgezette houten serre met oorspronkelijke ramen en deuren. Het object maakt deel uit van een reeks vrijstaande villa's en landhuisjes uit diverse periodes die karakteristiek zijn voor de lintbebouwing langs de Kerkstraat. Tezamen met de naastgelegen historische panden maakt de onderhavige woning deel uit van een waardevol en in het oog vallend ensemble. De situeringswaarde wordt versterkt door de ligging pal aan de overzijde van de op de Kerkstraat aansluitende Florence Nightingalestraat. Komende vanaf deze straat is het bouwwerk een markante blikvanger.

Cultuurhistorische waarde

Er is bijzondere cultuurhistorische waarde door de verwijzing naar het groei- en ontwikkelingsproces van de vroegere dorpen Hees en Neerbosch. Als onderdeel van de door villa's, het Sint Jozefklooster en een enkele boerderij bepaalde bebouwing langs de Kerkstraat weerspiegelt de onderhavige woning dan ook de historische ontwikkelingen in het betreffende deel van de gemeente Nijmegen.